

ՕՍՍԻԱՆ

ԿՈՄԱԼԱ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՔԵՐԹՈՒՄԵ

ԱՆՁԻՆՔ

ՓԻՆԿԱԼ, Թագաւոր Մորուքնի.

ԿՈՄԱԼԱ, գուտոր ինիստորի Սարույ Թագաւորին, սիրահար Փինգալի.

ՀԻՄՆԱԼԱՆ, որդի Լամբի, սիրահար Կոմալայի.
ԴԵՍՄԱԿԵՆԱՆ, գառաք Մորսի, բնկերուհի Կոմալայի.
ԲԱՐԻՅԵՐ

Կոմալա, գուտոր Մորուքնի, ինիստորի կամ Սրկապիւն կղզիներու քաղաքին, առաւել սիրահարուած Փինգալի, ծագելով իւրիւն Երիտասարդ մարտիկ կը ննուել տեսնուի — Հիպալան՝ Փինգալի գործակալներէն մէկն որուն սերը որոնումն էր Կոմալայ, կը մանկեայ գիւրքը — Փինգալ տնտեսանեալու վրայ էր, երբ Կարակոյի արշաւաբքը ծաւալուեցաւ: Արեւելեայ ղեկ ի մարտ, կը բազու Կոմալան բարձր մը վրայ, խոստանալով իրիկուն լեզու պատելու, երբ տարիք մարտէ: Յաջորդով, օրիւրակն ընկ առաւ կը ղրկէ Հիպալան, որ Կոմալայի նախաւորէրէնքուն վրէժը յոծելու համար, կը գոռն աւեր Փինգալի մար: — Յուսանաւորիւն Կոմալայի — Փինգալ կը ռաւել: աւ յի կրնար հաստատ իր աշխարհուն, տեսնաւոր կը կարծի. Բայց երբ կ'ապաւնուայ քե տնէ, ստատիկ որոնումնէն կը մնան: Փերարուած ին ղիւր պատմական է, Կարակոյը: Կարակոյըն է, Սկպտիկոս Միւնրոսի որդին, որ 211/ին, Կալեպոնեանց յիւս արշաւաբք մը գործէ:

ԴԵՍՄԱԿԵՆԱՆ

Որոք վերջացաւ Միւնրոսի Հեղեկատին շառաւն է որ կը լսուի Արուհին վրայ: Գուտոր Մորսիի, եկուր Կրոնայի արեւելքներէն, վար ղիր աղեղ, և առ տաւիղ, թող մեր զուարթ

եղբոր սկսին ղիւրուան Հեա, և Հեղեկատին նեն այս բլուրներուն արձագանքներ:

ՄԵԼԻԿԱՄԱ

Դիւրեր որ կ'իջնէ լեռներէն՝ կը տարածէ իր սեւ քղերը Հովտին վրայ: Էլայծեալ մը կը հանդէպ Կրոնայի արեւուն մօտ, մամապաւս բլուր մը կարծեցի զայն՝ մուծին մէջ. Բայց իսկոյն տեսայ որ կ'առաւառէր և արեւելքէ կ'ըլլար: Դողողուն օդերեւել մը կը խաղար իր ստատիկ եղբորներուն մէջ, և որոնականներ՝ իրենց պակահար ղուկները գուր կը հանէին իրենց ամպերուն եղբայրէն:

ԴԵՍՄԱԿԵՆԱՆ

Մէ, անունք Փինգալի մահուան ձախող նշաններն են: Ինկամ է վահաններու թագաւոր, և Կարակոյ կը յաղթանակէ: Ելիւր, Կոմալա, գուտոր Ելիւր ժայռերէջ. գուտոր Մորուքնի, Ելիւր և թափէ գառն արցունքներ. ոչ ևս է սիրական, և իր ստուերը կը թափառ արդէն մեր բլուրներուն վրայ:

ՄԵԼԻԿԱՄԱ

Տես, քոյր իմ, Կոմալան նստած է անաւորտին մէջ, բարձրովն յուսածաւ: Գործ մաղերով երկու պամիւններ կը ցնցին անոր ջով իրենց ցցած ականքներէ: Երբեք բոլորշուն ղուկներէն կը շնչեն Հիպալանի Հովր: Կոմալա կը հանդէպնէ իր բազուկին վրայ՝ իր մեղամարտ ճակատ, և լերան Հովր կը խաղայ իր մօպերուն մէջ: Կը պարծնէ ան իր ղեղեղիկ աչքերը ղեկ ի պաւտերը՝ որոնցմէ իրիկունն առաջ խոստացաւ պաւտալ իր սիրականին: Բայց, առաւ, ղիւրեր կը խաղայ մեր շուրջը: Փինգալ, օղ Փինգալ, ուր միացիր:

ԿՈՄԱԼԱ

Կարբոնի ահեղառատ Հեղեկատ, ինչու համար արեւն ալիքներ կը թաւալեցնեն: Պատերազմի շոյնը մոնչնց արեւելքներու վրան: Կը ննջէ ան, Մորուքնի թագաւոր: Միջ լուսին, գուտոր երկինքի, Ելիւր, ծակէ թանձր ամպ որ ղեղ կը ծածկէ: Զոգացուր ղիւրուան մէջ սիրականիս ղեկաւարդ, կամ մանաւանդ այն օգերեւելքը՝ որ կը լուսաւորէ մեր հայրերուն հողները, թող վառէ մաւրին մէջ իմ թաղմանական ղոյլներ, կա-

բապեալէ՝ թող ինձ գէպ ի այն տեղերը՝ ուր ինկաւ իմ հերոսս . . . Աւագ, ո՞վ պիտի պաշտպանէ զիս ցաւին զէմ. ո՞վ պիտի պատրասարէ զիս Հիպպլանի սիրոյն զէմ . . . Ուրեմն ալ պիտի չտեսնեմ՝ Փինգալը յաղթական իր մարտիկներուն մէջ, ինչպէս արեւուն առաջին ճառագայթը մամլին մէջ՝ որ կը բերէ առաւօտեան տեղատարաբար։

ՀԻՒԱԼԼԱՆ, դրկուած փեղգայի՞ն՝ աւետելու իր վերապայծառ՝ կոմալայի։

Հաւաքուեցէք, կրօնայի աղլամիջուտ մէզեր, ծածկեցէք որսորդը ձեր ծփծփուն սաւաննիքուն մէջ, ծածկեցէք աչքերէս իր սաքերուն հետքը, ինչպէս՝ կրօնացուն մինչեւ իսկ յեւտակը բարեկամիս։ Պատեհրագմին միացորդները ցերեցան եղան. մարտիկները չեն խոնդիւր ալլ եւս վահանին շուրջը։ Ո՞վ կարրուն, թաւալէ՛ արիւններանոց կոհակներ. ժողովուրդին պետք պատկած է առ յաւէտ մահուան գաշտին վրայ։

ԿՈՄԱԼԼԱՆ

Դիշիւրուան զաւակ, բա՛ն ինծի ո՞վ է այդ հերոսը որ ինկած է կարրոնի ափունքը։ Ճիւղմե՞կ էր ան Արուսնի ձիւնին նման, սպողւաջուն՝ անձրեւին աղեղին պէս։ Իր գանգաւհեր ու քնքուշ մազերը կը նմանե՞նք բլրան շամանկաղին, թեթեւ գնդակներն արեւուն ցուրբերէն ոսկեզօծ։ Է՛ր ան՝ պատեհրագմի մէջ՝ ահաւոր՝ ինչպէս կայծակը, թեթեւ՝ ինչպէս անապատին այծեամբ։

ՀԻՒԱԼԼԱՆ

Ո՛հ, ինչո՞ւ չեմ կրնար տեսնել իր սիրունին՝ ծոած իր ժայռին վրայ, տեսնել իր կարմիր աչքերը, արցունքներէն մթալնած, և իր բոցակէզ այտը սքողուած կիսովին իր մազերուն մէջ. փչէ՛, անտու՝ գեփիւտ, մէկդի տար չընաղ կուսին խիտ խիտ գանդուրնեւրը. պարզէ՛ աչքերուս իր ձիւնաթոյր բազուկները, և շուշանափայլ ծոցը՝ թառամած վիշտերէն։

ԿՈՄԱԼԼԱՆ

Ի՞նչ կը լսեմ . . . կոմալայի որպին կորսնցնոց իր կեանքը . . . Որոտումը կը փչի լեռան վրայ. փայլակը կը թռչի իր հնդեղն թեւերուն վրայ։ Բայց ո՞վ կընայ ահաբեկին կուժաւան, երբ փինգալ ոչ եւս է։ Խօսէ՛, գուժ . . .

կան բոթարեր, բո՛ն ինծի, Ի՛նչ եղաւ ան՝ որուն ահեղ բազուկը ջարդաւորուր կ'ընէր վահանները։

ՀԻՒԱԼԼԱՆ

Թափառկոտ ազգերը կու լսեն իրենց բլուրներուն վրայ. ալ պիտի չլսեն անոնք իրենց զօրապետին ահեղապոչ ձայնը։

ԿՈՄԱԼԼԱՆ

Թշուառութիւնը թող հալածէ զքեզ քու գաշտերուդ մէջ, Աշխարհի՛ն թագաւոր. կործանումը վրադ փչի. առաջին քայլերդ գերեզմանի հանդիպին. սիրեցեալ կին մը լայն զքեզ, և ցաւէն փչէ հողին իր կեանքին առաւօտուն, ինչպէս պիտի մեռնի վառարանի ափի կոմալան։ Ինչո՞ւ համար ըսիր ինծի, ո՞վ Հիպպլան, թէ մեռած է հերոսս։ Քիչ մը ասեն պիտի յուսայի անոր վերադարձին. պիտի կարծէի նշմարել զինքը հեռաւոր ժայռերուն վրայ։ Ծառի մը կերպարանքը պիտի կրնար խաբել իմ աչքերս, և հովիտուն շշկոցը նմանի՛ իմ փողի՞ն՝ իմ խաբուած ականջիս . . . Ո՛հ, Ի՛նչպէս չեմ անոր քոյր՝ կարրոնի ափունքներուն վրան։ Զերմաշերմ արցունքներս պիտի տաքցնէին անոր սառած շրթունքները։

ՀԻՒԱԼԼԱՆ

Պատկած չէ ան կարրոնի ափունքը. Արուսնի վրայ է որ կը բարձրացնեն մարտիկներն անոր շիրիմը։ Լուսաւորէ, ո՞վ լուսին, ստգոյն ակնարկներովդ՝ Փինգալի նշխարները, որ քու լուսովդ, կոմալա կարենայ տեսնել՝ թէ՛ և հիռուանց՝ անոր գէնուգարդին փայլակը։

ԿՈՄԱԼԼԱՆ, խօսելով անոնց՝ գորս կը կարծէ տեսնել՝ յսրեղով փեղգայի մարմինը։

Կեցէ՛ք, գերեզմանի զաւակներ, կեցէ՛ք. կ'ուզեմ անգամ մըն ալ տեսնել սիրականս։ Աւագ, զիս միայն թողուց որսի. չէի գիտեր թէ զէպ ի մարտ կը մեկնէր. կ'ըսէր ինծի թէ պիտի վերադառնար գիշերուան հետ. ա՛յսպէս ուրեմն պիտի դառնար Մորունի թագաւորը . . . Ինչո՞ւ համար չըսիր ինծի թէ պիտի մեռնէր ան՝ տխուր բնակիչդ քառաժայռի։ Կը տեսնէիր զուն՝ ապագային մէջ՝ երկտաւարդ գիւցաղին արեան մէջ լողալը. և դու չըսիր կոմալայի։

ՄԵԼԻՍԿՈՍԱ

Ինչ աղմուկ է որ կը լսեմ Արսենի վրայ, ինչ թափառաշրջիկ կերպարանքներ են ա- նոնք որ կը շարժին և կը շողան հովտին մէջ, ինչպէս գետի մը կուտակ կուտակ կու- հակները՝ լուսինին շողիւններուն տակ:

ԿՈՄԱԼԱ

Ուրիշ ո՞վ պիտի ըլլայ, բայց եթէ կոմա- լայի թշնամին, Աշխարհի թագաւորին որդին: Ո՞վ փնջալի ոտուեր, ամպիկ ծոցէն ուզէ՛ կոմալայի աղեղը. թող ինչայ կարակուլ ան- տառին նապաստակին նման... Բայց փին- գալն է որ կը տեսնեմ հոն, ընկերացած իր նախնեաց հոգիներուն: Ո՞վ իմ միակ սիրականս, ինչո՞ւ համար ստուերոյ կու գայ ստրափեցընել զիս և թուլել հոգիս:

ՓԻՆԳԱԼ ԿՆԵՐԱՆ ԵՂԵՎԱԿԱՆՈՒՄԻ ԻՐ ՄԱՐ- տիկներէն.

Բարդեր, ձեռք տուէք ձեր հնչուն տաւիղ- ները, երգեցէք կարբոնի պատերազմը: Կա- րակուլ փախաւ առջեւս այն գաշտէն՝ ուր իր գոռուովները կը յուսար յաղթանակել: Փախաւ առջեւս, նման օգերելութիւն՝ որուն ծոցը գիշերային ուրուական մը կը ծածկէ, երբ հովիւրը զանի ցախաստանին վրայ կը քշեն, և երեքուն լոյսը ծերացած անտառ- ներուն քովերէն կը քերէ... Կը լսեմ ձայն մը քաղցր ինչպէս զեփուսին տրտունջը՝ բլուրներու վրան: Կոնայի որսորդուհին է, Սարնոյի գուսարը: Դուրս ելիր ժայռերէ, իմ սիրուհիս, թող լսեմ կոմալայի ձայնը... ԿՈՄԱԼԱ կարծեալով միշտ որ փնջալի ստուերիկն հետ կը խօսի.

Սիբեյի ստուեր, տար զիս հոգիներու քարանձափն մէջ:

ՓԻՆԳԱԼ

Եկուր այն քարանձափն մէջ՝ ուր ես կը հանդիպիմ, եկուր... Փոթորիկը զաղբցաւ, արեւը կ'ոսկէզօծէ մեր գաշտերը. եկուր, գեղեցիկ որսորդուհիդ կոնայի:

ԿՈՄԱԼԱ ձանձնաբով փնջալը.

Ինչն է. կը վերադառնայ իր փառքով: Կը շօշափեմ՝ այն ձեռքը՝ որ այնքան պա- տերազմներ շահեցաւ... բայց, այնքան սաս- տիկ տապնապներէ յետոյ, հանդարտութեան ու հանգստեան պէտքը կը զգամ: Թող սուէք

ինծի որ քաշումիմ այս քաղաքային ետեւ, թողուցէք որ հողիմ թօթափէ իր վրայէն սարսափը: Դուք սակայն, Մարնիի գուսար- ներ, մօտեցէք ձեր տաւիղներով: Թող հոչէ օդը ձեր զուարթ երգերով:

ԳԵՄԱԳԻՆԱ

Ելիք այծեամիւս ինկան կոմալայի սլաք- ներուն տակ. բոցը կը բարձրանայ ժայռին վրայ: Եկուր, Մորուսնի թագաւոր, եկուր կոմալայի կոշուներէն:

ՓԻՆԳԱԼ

Եւ դուք զանակութեան գտականեր, պատ- կառելի բարդեր, երգեցէք կարբոնի պատե- բազմը, ուրախացուցէք սիրուհիս սիրաւ, մինչ ես կը բազմիմ իր կոշուներէն:

ԲԱՄԻՆԵՂ

Թաւալէ՛, ահագասաւտ կարբոն, թաւալէ՛ զուարթ շառաւով մը փոքրաղէկ ալիքներով: Թշնամիները փախան, իրենց պերճաստորդ նժոյգները ալ չեն կոնկուսեր մեր գաշտերը, իրենց գոռոց արծիւը ուրիշ երկիրներու վրայ պիտի տարածէ իր թեւերը: Արեւը այսու- հետեւ պիտի լուսաւորէ քաղցր խաղաղու- թեան մը պարապոյ ժամերը. իւրաքանչիւր գիշեր պիտի հեղու մեր աչքերուն վրայ քու- նին անուշ բուրումները, այլ եւս ուրիշ բան պիտի չլսուի, բայց միայն որսի աղաղակ- ները, և մեր վահանները կախած պիտի մնան մեր բնակարաններուն կամարներէն: Եթէ նորէն պատերազմիք, Ովկիանի զա- ւակներուն զէմ պիտի ըլլայ ան. այլ պա- տերազմը մեզի համար խաղալիկ մը պիտի ըլլայ, և պիտի ներկենք մեր ձեռքերը Լոկ- լինի զաւակներուն արւունով: Թաւալէ՛, ահագասաւտ կարբոն, թաւալէ՛ ցնձութեամբ ճերմկեցած ալիքներով: Թշնամիները փախան ինչպէս վերջալոյսի ստուերները՝ արշալոյսին առջեւէն:

ՄԵԼԻՍԿՈՍԱ Ժակով Կիպի կոմալա՝ որ իր ուրախութեան սաստկութենէն կը մեռնի.

Իջէ՛ք երկինքէն, թեթեւ շամանգաղներ. և դուք, լուսնի տոգոյն ճառագայթներ, բարձրացուցէք օդին մէջ ցեղատարիկ օրիւր- գին հողին. պատկած է ան անշունչ, ան- կնկան, մենաւոր ժայռին վրայ... կոմալան ոչ եւս է:

ՓԻՆԳԱԼ

Ահա՛, մեռած ան, Սարնոյի գուտարը, այն՝ զոր բնարած էր ունը: Եկուր այցելէ ինծի, զոգարիկ կոմալա, երբ միայնակ նստած ըլլամ առուակներու եկերքը:

ՀԻՊԱԼԱՆ

Այլ չի՛ լսուիր ուրեմն կոնայի որսորդուհիին այնքան քաղցր երգը: Ինչո՞ւ համար ազմեցի անոր հոգին: Այլ պիտի չտեսնեմ որսի առնն անոր երազոտն եղբիւններն հալածելու...

ՓԻՆԳԱԼ

Մ'ութաչուի երիտասարդ, ալ պիտի չգաս գուն բարձակից ըլլալու իմ հանդէսներուս. պիտի չգաս այլ եւս ինծի հետ որսի, և իմ խնամքներս պիտի չլինան ալ քու հարուածներուդ տակ... Տարբէր զիս հոն ուր կը հանդչի սիրուհիս. պննձմ' նորէն անոր գեղեցկութեան վրայ: Կը ննջէ ան իր վերջին քունը ցախէ անկողնի մը մէջ: Հոգիբուսս ուսած շունչը կը բարձրացընէ անոր խարտեաշ գիտակները և հոնք կու տայ անոր աղիւնալարին. ուսքը խորտակուած է իր մարմնոյն ծանրութեան տակ: Երգեցէք, ո՛վ բարկեր, երգեցէք Սարնոյի գուտարին գովեստները. կողեցիկ տուէր լերան արձագանքներուն կու մալայի սիրուն անունը:

ԲԱՐՍԵՂ

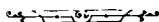
Տեսէ՛ք, կանաչադիւ Երինի գետակներ, ահա օդերեւոյթները կը ցնցեն այն տարաբախտի գերեզմանին վրայ իրենց հրեղէն բաշիրը: Ահա կը բարձրացայ անոր հոգին օդին մէջ՝ լուսնի ճառագայթներուն վրայ:

Անոր չորիւր՝ ծոած են ստուերները իր հայրերուն, Սարնոյ մարտիկին, և քաջակորով փրկալանին:

Երբ քու գեղեցիկ ձեռքդ, ո՛վ կոմալա, պիտի թռչտի տակիդ վրան: Երբ պիտի լսուի ձայնդ մեր ժայռերուն վրայ: Ընկերուհիներդ պիտի փնտռեն զքեզ մարդերու մէջ, և պիտի չգտնեն:

Անոնց պիտի այցելես գուն երբեմն՝ իրենց մեռաւոր գիշերներուն մէջ, և խաղաղութեան բուրբախները պիտի հեղուս անոնց հոգիին մէջ: Ընդերկար պիտի հնչէ ձայնդ անոնց ականջին. անոնք պիտի ախորժին յիշել իրենց երազները:

Ահա օդերեւոյթները կը շարժին այն վատարախախիկն շուրջ. տեսէ՛ք, ահա անոր հոգին կը վերանայ մեղմիկ ցէպի երկինք, զիշերներու աստղին ամպոյն շողիւնին տակ:

ԿԱՐՈՍԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Կարսո՛ւ՝ որսամուրհակ մէջ կուրաւորս աւելունով ձեռնցուած նշանաւոր բաժակին և որ ինչպիսիք կայսր հնչակել տուաւ 284 ինկ — Տիրեց Բիւստանական կղզիներուն, և եւային պատերազմներուն մէջ շատ անգամներ յարեց Մարսիսիստոն Հիւսիսին: Անշուտ այս պատճառաւ կաշիպոկները զինքը նաւերու քաղաքը կոչեցին: — Նորոգեց Ագրիկոյին ձեռնաւոր պարսկացի, որուն վրայ կը խօսի Տակիստոն, և որ շինուած էր իբրեւ պատուար կաշիպոկներուն յարձակումներուն դէմ: — Կիւրեւի որ միշտեւ կ'աշխատէր աւելոր վրայ, յարձակում մը կրած ըլլալ Ուսիսին որդիին, Ոսկարին: — Տոսկարի աղակով Մարսիսիսի ուղղուած քերթուածին երկը՝ այս մարտն է:

Դուստր Տոսկարի, Մալուինա, բեր ինծի բնարս: Երգելու խանդը՝ փախստեայ լոյսի մը ցոլքին պէս՝ կու գայ տաքցընել տխուր հոգիս. վասն զի թաղծոտ է ան նման գաշտին, երբ խաւարը կը ծածկէ բլուրները շուրջանակի, և տակաւ կը տարածուի գաշտերուն վրայ՝ զոր կը լուսաւորէր արեգակը:

Ո՛վ Մալուինա, կը տեսնեմ որդեղս ստուերը կրոնայի քարաժայռին քովը... բայց, ո՛չ, շուրջ մըն է այն՝ զոր կը գեղեցիկնան արեւամուտի վերջին ճառագայթները:

Մ'բան սիրելի է ինծի ամպը՝ որ կը խաբէ աչքերս՝ որդեղս կերպարանքին տակ: Հեռացէ՛ք իրմէ, բանաշունչ հովեր, որ կը մանչէք Արուենի վրայ:

Ո՛վ է այն ծերունին որ կը մօտենայ որդեղս, և որուն տկար ձայնը կը լսեմ: Յուպ մը ձեռքին մէջ զօրաւիպ կ'ըլլայ իր զոգ-զոջուն քայլերուն, ալեբիկ մոգերը կը ծածանին ուսերուն վրայ, խրոխտ զուարթութիւն մը կը լուսաւորէ ճակատը, Յաճախ